

GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a esse regulatu de 2 ori, si F6ica una data pe septemana, ad. Mercurea si Sambeta. — Pretiulu lor este pe 1 anu 10 f., pe diumetate anu 5 fr. austr. inlainturulu monarchiei. Pentru tieri straine 15 f. pe unu anu s6u 45 doidieceri, or 3 galbini si 3 doidieceri mon. sunatoria. Se prenumera la t6te postele c. r., cum si la toti cunoscutii nostri DD. corespondenti. Pentru serie „petit“ se ceru 8 cr. val. aust. Taps'a se cere inainte.

Nr. 49.

Brasiovu, 17. Iuniu 1861.

Anulu XXIV.

Reactiunea.

Ago, reago, actio, reactio; toti incepatorii la gramatic'a latina cunoscu semnificatiunea etimologica a acestoru cuvinte latine. A lucr'a si a relucr'a, actiunea, lucrarea unuia, stricata prin lucrarea altuia este semnificatiunea mai larga si mai practica. Unu copilu isi face casa de carti, celalaltu vine si 'io sufla in t6te partile. Doue bile de biliardu rapedita prin impulsulu dia afara se lovescu un'a de alt'a; — doi berbeci se bat in capete, si insi esu la duelu si se taie in sabbii, alti doi tragu unu caru, unu inainte si altulu inapoi. Si mii de alte exemple ale actiunii si reactiunii, pe care se si le enunere fisicii si chemicii cu ajutoriulu reagentiloru lor; eara noi suntemu condamnati a ne ocup'a cu terminulu de reactiune intru intielesu figuratu, politicu si nationalu.

Ce este reactiunea politica? Aceea este necurmat'a opusetiune si nesuintia de a strica institutiini, legi si prefaceri politice intocnite si decretate de catra altii. In acestu intielesu reactiunea este sinonima cu *opusetiunea*, pentruca intre partite lucra actiunea si reactiunea.

Ce este reactiunea politica intru intielesulu partitei revolutionarie? Aceea este necurmat'a opusetiune si nesuintia de a restaura totu ce a stricatu si sfarmatu furi6osele furtune ale unei revolutioni sanger6se, si ale readuce la statulu de mai nainte, eara din aceea ce va fi apucatu a face si revolutiunea si a pune in loculu ruineloru, a pastra numai atat'a catu intra in formele si cadrele vechi, s6u si in forme si cadre noue ale unei partite s6u earasi revolutionare in altu intielesu, s6u numai liberale reformat6re.

Aici nu va uit'a nimini, ca se p6te c'a revolutiunea se afle in calea sa si bune si rele, se le rest6rne in sa pe t6te, precum si c'a se puna in loculu lor si bune si rele, pe care si reactiunea se le dea earasi preste capu deavalm'a unele cu altele.

Aotm se aplicamu ac6sta teoria scurta la romanii transilvani din a. 1848 si la cei din 1861. Se'i cautamu si la cestiunea ac6st'a carea vedemu ca este in gurile si condeiele toturoru, earasi dreptu in fa6ia si fara nici o sfi6ela.

Partea precumpanit6re a magiariloru, o s6ma de romani din Bucuresci si unii din partile Biharului detera in an. 1848/9 romaniloru transilvani numitur'a de — reactionari, eara apoi cateva condeie cumparate eftinu de totu, sucindu si invertindu terminulu reactiune, ii descrisera in jurnalistic'a de acasa si in cea straina cu cele mai negre col6re ale unei reactiuni satanice, in gradulu celu mai inaltu pericul6se pentru t6te pop6rale si societatile omenesci, cu adaosu ca capii conducatori si o parte a poporulu au fostu platiti, pentru c'a ei, romanii se strice totu ce a facutu revolutiunea magiara. . . .

Deci intrebarea n6stra de fa6ia este: fostau romanii transilvani reactionari la anulu 1848, cum si d6ca mai sunt ei reactionari si in an. 1861?

Respunsu: Romanii transilvani au fostu in mai multe privintie reactionari in an. 1848 si astadi in6a mai sunt in unele totu reactionari, pentruca numai incetandu actiunea, p6te se incete reactiunea.

Candu natiunea romana a Transilvaniei in 4/16. Maiu 1848 *) sia prochiamatu, independintia sa nationala in respectulu politicu, atunci dens'a se arat'a c'a reactionaria in contra uniunii politice aceloru trei natiuni transilvane, care o tiranisera pana in acelu anu. —

Candu aceeaasi natiune pretinse, ca bisericile sale se remana independente si libere dela oricare alta biserica, cu ac6st'a romanii uniti pornira o reactiune puter6sa in contra suprematiei arhiepiscopulu ungurescu dela Strigonu, cum si preste totu in contra absolutismulu incarnatu ultramontanu, carele are fruntea de feru de a voi se se identifice pe sine cu primatulu bisericeloru romano- si greco-catolice; eara romanii neuniti isi indreptara a loru reactiune biseric6sca in contra incercarii de suprematia a bisericei nationale serbesci si totuodata in contra gubernulu politicu, carele se amestec'a despoticesce pana si in deciderea causeroru de casatoria.

*) Vedi „protocolulu adunarii nationale“ din anulu 1848, f. 4, 5, 6 si 7. —

Ac6sta specie de reactiune in6a mai e la romanii transilvani in permanentia.

Candu natiunea romana a cerutu desfiintirea iobagiei si a dieciuleloru fara nici o despagubire din partea tieraniloru, atunci densa fu reactionaria si pedepsit6re a tiraniei boieriloru tieriei, si totuodata protest'a puterosu in contra legii urbariale afurisite din a. 1846/7.

Candu aceeaasi pretinse libertatea industrialu, cu ac6st'a lovi prin a sa reactiune mai virtosu in tirania corporatiuniloru sasesci.

Candu romanii transilvani cerura (la pp. 7, 8, 9) libertatea de a vorbi, de a scrie si a tipari fara nici o censura, candu ei cerura asecurarea libertatii personale (Habeas corpus), cum si tribunale publice de jurati (Jury), atunci ei prin reactiunea loru lovira dreptu in tirania absolutismulu din Vien'a, carele se aflase aliatu de multu cu cea mai mare parte din aristocrati'a superiora a patriei si cu patriciatulu sasiloru.

Candu natiunea romana transilvanu decret'a in punctulu 16 alu protocolulu seu asia: „Natiunea romana cere, ca conlocuit6rele natiuni nicidecum se nu ia la desbatere caus'a uniunii cu Ungaria, pan'a candu natiunea romana nu va fi natiune constituita si organizata cu votu deliberativu si decisivu in camera legislativa; eara din contra d6ca diet'a Transilvaniei ar' voi totusi a se las'a la pertractarea aceleiasi uniuni de noi fara noi, atunci natiunea romana protesta cu solenitate“, — cu acestea dens'a pasi pe scena politica c'a reactionaria obstinata atatu in contra atentatulu natiunii magiare de a nulific'a pentru seculii seculiloru individualitatea nationala a natiunii romane si a substitui in loculu aceleia preste totu numai individualitatile totu atatoru 6meni supusi ai unui statu ungurescu c'a unguri, in sa deocamdata pana la alte mesuri vorbitori romanesce. Totu cu ac6sta reactiune a sa natiunea romana protest'a in6a si asupra unoru legi unguresci din 1848, pe care le vomu cit'a mai in josu. —

Eara candu natiunea romana depuse juramentulu credintiei catra Imperatulu Austriei c'a mare principe alu Transilvaniei, atunci reactiunea sa fu indreptata asupra acelei partite revolutionarie, carea nu numai voi'a se nulifice autonomi'a Transilvaniei, ci er'a determinata a delatur'a si principiulu monarchicu constitutionalu, de carele atatu Ungaria catu si Transilvania s'au tienutu strinsu in cursu de o mie ani si a pune in loculu aceluia unu principiu republicanu, precum apoi se adeveri in modulu celu mai resonatoru la 14. Aprile 1849, candu parlamentulu ungaro-transilvanu din Debrecinu decret'a esilarea casei domnit6re si prochiama pe Kossuth de presedinte alu republicei unguresci.

Candu romanii prin juramentulu loru nationalu prochiama principiulu monarchicu constitutionalu, o facura ei ac6st'a din acea convictiune intima, anteiu ca pop6rale acestoru tieri pe langa ce le este 6resicum invescutu in sangele loru acelu principiu, apoi nici ca aveau de unde se fia matore pentru republica, prin urmare ca o incercare c'a ac6sta er'a se'i rap6da de siguru s6u in o anarchia fior6sa, s6u in tirania unu Kossuth ori a unuia din generalii unguresci, care s'ar fi aventatu pe unu tronou nou de nouletiu, eara a dou'a pentru ca romanii pe lunga ce au suferitu totudeauna mai multu dela aristocrati si oligarchi c'a dela monarchi, apoi fiindu ei cu mintea intr6ga, nu potea se ia asupra si rola de avangard'a Europei spre a se bate in fav6rea principiulu republicanu cu toti monarchii si cu t6te armatele loru incependu dela Gibraltaru pana la St. Petruburgu. Deci tocma si astadi intrebamu pe oricine: Sunt 6re romanii chiamati c'a se prochiame vreunu principiu republicanu si se se lupte ei in fruntea toturoru pop6raloru europene?! Acela care ar' afirm'a un'a c'a ac6st'a, ar' fi celu mai cumplitu inimicu tradatoru alu romaniloru, pentruca ar' voi se'i stinga din ac6sta patria, indopandu tunurile europeniloru cu cadavrele loru. De aceea romanii s'au tienutu in an. 1848, se tienu si astadi de principiulu monarchicu, in sa constitutionalu, ce are se fia intocmitu pe temelii catu se p6te mai largi democratice, in sa democratice morale asia, c'a ochlocrati'a s6u adica domnia plebei stricate si a drosdiiloru omenimii de susu si de josu, nicidecum si nici odata se nu p6ta veni la putere, ceea ce pe lunga o vointia curata se p6te infiint'a, buna6ra c'a in Virtembergu, in Belgiu, Oland'a, Elvetia, Anglia, Svetia si Norvegia.

Pentruca romanii transilvani se si p6ta ajunge susu atinsulu scopu

si se se apere de pericolele unei revolțiuni republicane teroristice, densii in a. 1848 de o data cu reactiunea lor pornita asupra felicitatilor despotii si tiranii au apucatu si pe o cale revolucionaria atunci, candu la p. 15 au cerutu cu totuadinsulu, cá constitutiunea veche si tóte condicele de legi ale Transilvaniei se se restórne si lapede, eara in loculu lor se se intocmésca o constitutiune si condice cu totulu noue, fundate pe principiile libertatii, dreptatii, egalitatii, si fratietatii.

Din tóte acestea deci se póte cunósca mai luminatu decatu radele sórelui, cá ce felu de reactionari au fostu romanii transilvani: reactionari intru celu mai strinsu intielesu alu libertatii si alu totoror drepturilor omenesci si dumnediesci, reactionari in contra despotismului si a tiraniei de tóta plas'a, aristocratice, birocratice, oligarhice, reactionari in contra reactionariloru de profesiune, pe carii in sa noue ne place a'i numi, retrogradi séu inapoitóri, eara nu cá ungunii, carii confunda conceputele de reactionariu cu retrogradu. —

(Va urmá.)

Resignare de vice-comite romanu.

Ilustrisime Domnule supremu comite!

De si cu ocaziunea compunerii comisiunei comitatense permanente in 19. Aprile a. c. interesulu si direptele pretensiuni ale romaniloru din comitatulu Turda nece intr'o privintia nu sau respectatu, cu involirea si la pofta fratiloru mei conationali, singuru din punctu-de vedere patrioticu si nationale, amu primitu si eu unu postu de perceptore. —

Resignandu Domnulu vice-comite alu cerculu superioare D. Ioan Ratiu din cause destulu de benecuentate si adeca: pentru ca postulatele nóstre nationale — cá comitatulu se 'si exprime dorintia de a ne vedé asigurata nationalitatea si limb'a, prin articuli de lege dietal-minte acceptati, si de catra intréga comisiune permanente, din adresa comitatului catra Maiestate si dieta Ungariei, in adinsu s'au ignoratu si lasatu afara, prin care si eu cá totu romanulu amu trebuitu se me scandalisescu; totusi la recuisitiunea oficiósa a Ilustrit. Tale dto. 25. Maiu a. c., numai cu sperantia, ca asemenea abusuri si anomalii, prin care ne scandalisaramu cu totu, pe venitoriu se voru emenda si incungiura, primiiu ad interim si postulu de vice-comite mie deferatu, inse durere! abuserile si nedireptatile in locu de a se delatura, pe di ce merge, se inmultiescu. — In locu se se fia chiamatu congregatiune marcale, dupa cum se astépta de comunu, si ni se apromisese de catra Ilustritatea Ta s'au convocatu pe 23. Maiu a. c. numai comisiunea permanente provisoria. — Romanii din cerculu 'superioare alu acestui comitatu privindu o atare adunare de ilegala nece ca au voitu a lua parte la dens'a, cei din cerculu inferioare au protestatu formaliter. Comisiunea adunata cum au fostu peste volia si intru nimicu considerandu protestulu romaniloru presenti la aceea adunare au hotaritu tienerea unei congregatiuni pe 26. ale l. c., din care alegatorii indreptatii cu 8 fr. censu, catu si clerulu si statulu invetiatorescu sunt esclusi (?). Eata ce nedreptate! — Limb'a romanésca de si in 19. Aprile cu votu unanimu alu comisiunei permanente s'au fostu hotaritu cá pana candu in dieta mai de aprópe s'aru prescrie modulu folosirei ei in afacerile publice se se respectedie intru atata, cá pe scrisorile romanesce asternute oficialiloru comitatensi, se se resolvédie romanesce, nu se respectédia de locu; — pe suplicele romane atatu ale privatiloru, catu si ale deregatoriiloru ecclesiastice romane, se dau resolutinni magiare; asia in dilele acestia, spre cea mai mare a nóstra durere amu vediutu ca chiaru din centrulu comitatului la oficiulu protopopescu din Sz. Reginu i sau transmisu pe o scrisóre oficiósa romana resolutiune magiara.

Judii procesuali magiari, pe totu loculu unde numai sau potutu si au midilocitu si in comunele romane alegere de notari magiari, crrespondintiele in comunele romanesce le pórtu in limb'a magiara poporului necunoscuta; asemenea proceduri cu care se vatema principiulu egalitatiei si alu fratietatiei, se calca in picioré cele mai delicate interese ale natiunei mele m'au facutu semi perdu si cea mai mica radia de sperantia, ca fratii magiari ai acestui comitatu voliescu si dorescu a ne respectá si multiami justele nóstre asteptari si pretensiuni, prin urmare cá nu prin purtarea mea si purtarea oficióseloru mie incredintiate, se aparu a aprobá asemenea nelegiuri, si se devinu suspectu, compromisu, séu chiaru vendictoriu alu iubitei mele natiuni si drepteloru ei interese, vinu a dechiará, ca resignezu atata de oficiu cá perceptore, catu si de celu cá substitutu v. comite si me rogu cá Ilust. Vóstra luandu in consideratiune adusele motive, acésta a mea resignatiune se binevoiti a o incuviintia si primi. — Primiti asigurarea profundului respectu cu care remanu

Alu Ilustritateai Vóstre

plecatu

Ioane P. Maioru.

Datu in Reginu sasescu, in 15. Iuniu 1861.

Mercuréa, in 20. Iuniu s. n. 1861.

Adi erá se se faca la noi alegerea deputatiloru scaunali pentru universitate séu siepte judece, din pricina ca frati sasii inca totu mai voliescu a se folosi de apucaturi ilegale, noi nu poturamu luá parte si asia credemu, ca considerandu protestulu nostru se va fi amanata aceasta alegere pentru alt'a data. —

Sasii Mercurieni volie cu ori si ce pretiu sa'si faca drepta de 6 votisanti, buna óra ca oricare cetate libera; firesce pentru ca altfelu remanea in minoritate si umbla dupa disa Dnului conducatoriu alu alegeri Wendel cá Sibisenii. —

Dupa ce inse romanii in intielesulu puncteloru regulative poftira, cá opidulu Mercuréa asemenea celorulalte comune coordinate sa'si reduca votisanti la 2, se sculá totu D. Wendel si dechiaru, ca Domnialoru sunt resoluti a nu lasá din drepturile lor pana la un'a picatura de sange nimica.

De aci au urmatu apoi, ca romanii, cari erá convinsi ca Dnulu Wendel, atatu prin espresiunile facute, catu si prin aperia apucaturiloru sasesci sub firma de dreptu istoricu, a esitu din marginele obligatiuni lui, ca preses alu alegerii — protestandu s'au departatu cu totii si subscriindu numai de catu unu protestu adresatu catra D. comesu pretinsera demandarea unei alegeri legale. —

E de insemnatu si aceea, ca ieri séra pe la 9 óre au adunatu D. funojiu din Mercuréa comunitatea, cá se aléga pe aceia 6 votisanti — si invoiduse membrii romani si la 6 sub conditiune ca din estia celu puçinu 2 se fia romani — nu s'au invoidu sasii o data cu capu nici la asta, dicundu ca atunci ei totu voru fi in minoritate. Se véde ca ei sciea mai dinainte, ca ce trebue se faca, cá se fia in maioritate maies-trita din minoritate; — apoi totusi mai vorbescu de drepturi, legi, picaturi de sange! etc.

In sfersitu erá aplecati fratii sasii se aléga in parte, adeca 1 romanu si 1 sasu, acésta in sa nu s'au potutu pentru ca la inceputulu restauratiuniloru au ignoratu domnialoru buna intielegere, si acuma e tardiu de a se întórce la ea! —

..... u... u.

Б р а ш о в ъ , 27. Ізніѣ н. (Екскєкціѣне де даре.) Ачєеа де че амѣ авѣтѣ дєстѣлє кѣвїнтє а пє тємє дн тотѣ кѣрсѣлѣ ачєстѣ амѣ се днплїнєштє! Дѣшдїлє (контрївѣдїзнїлє) днпѣрѣтєштї се ворѣ скóте аїчї ка шї дн Шгарїа прїп пѣтерє о стѣшѣскѣ. О пѣвлїкѣчѣнє єшїтѣ де їєрї дѣ дн кѣпòштїпца локѣїторїлорѣ четѣдїї шї аї дїстрїктѣлѣ, кѣмкѣ дєпѣ че рєстанцілє де даждє с'аѣ днвїдїтѣ єстїпнѣ ка нїчїодатѣ, пєптрѣкѣ локѣїторїї пѣ аѣ пѣтїтѣ рєгѣлатѣ лѣ фїєкарє трїмєстрѣ, прєкѣм ознѣ їнєтрѣкѣдїзнїлє, ашєа се ворѣ лѣа тѣозрї сїлїтóре, кѣрорѣ асємєнєа пѣ с'аѣ шїа вѣзѣтѣ пѣлѣ акѣма. Се ворѣ трѣшїтє адїкѣ дїп локѣ дн локѣ колóнє шїлїтарє шї кѣтє знѣ амплїоїатѣ дєлѣ фїнанцє, кѣрєлє ва фї днспѣрчїпатѣ а стóрчє рєстанцїлє пє сємєстрѣлѣ І. дїп 1861 прїп єкскєкціѣнє шї зѣлодїрє, мєзѣндѣ лѣ кѣса шї ла маса ошѣлї пѣлѣ кѣндѣ ва пѣтї тотѣ. Дєчї локѣїторїї сє шїа прòвóкѣ днкѣ одатѣ, ка пє ачєстєа шєсє лѣпї карє трєкѣ сѣ пѣтѣокѣ пєапѣратѣ пѣлѣ лѣ знѣ крєїдѣарѣ.

Ла ачєотѣ пѣвлїкѣчѣнє шї тѣозрѣ а дїрєкціѣнїї фїнанціалє маїстрѣтѣлѣ локѣлѣ а рѣспѣнсѣ, кѣмкѣ óмєнїї аѣ рѣмасѣ дн рєстанцїлє пѣ пєптрѣкѣ ар фї воїтѣ а дєнєга контрївѣдїзнєа, чї пѣшїаї дїп кѣзса сѣрѣчїєї, єарѣ аїої чєрє, ка пє кѣтѣ с'ар потєа оѣ сє амѣнє єкскєкціѣнєа, кѣчї óмєнїї ворѣ пѣтї тєрєѣ шї ворѣ да чє єстє алѣ днпѣрѣтѣлѣ. — Дѣпѣ ачєстєа Дзєѣ штїє чє шїа шїа зрѣма. —

— Дн 24. пє ла амїєзї мї нóптєа снрє 25. авѣрѣмѣ дозѣ тїпнєстѣдї днфїрїкòшатє, фѣрїа вѣпѣлѣлї скóсє шїї помї дїп рѣдѣчїпѣ, єарѣ ла алїї лє дєсїпнѣ рѣмѣрїлє. — Дн сѣтѣлѣ Бодѣ — алѣ доїлєа де аїчї снрє Сѣкѣнє — а трѣпòнїтѣ о шѣрѣ, дїп карє сє шїа апрїноєрѣ алтє 16 шѣрї шї арсєрѣ кѣ тóтє адасєлє лорѣ. — Сѣсѣ дн мѣптє днкѣ а ловїтѣ трѣспєтѣлѣ днтр'ò стѣпѣ. —

Дєлѣ дїотрїктѣлѣ Фѣгѣрѣшѣ авємѣ штїрєа, кѣмкѣ офїціолѣтѣлѣ дє аколò а рємѣстрѣтѣ лѣ аѣкторїтѣдїлє фїнанціалє днтрѣ ачòлѣ днцєлєсѣ, кѣмкѣ дѣпсѣлѣ пѣ сє сїмтє дндаторѣтѣ а да мѣлѣ дє аѣтòрїѣ ла скóтєрєа дѣрїлорѣ нєлєгалє, прєкѣм сѣпт ачєотєа карє о'аѣ днтрòдѣсѣ дн апїї ачєштї дїп зрѣмѣ. Адїкѣ рѣспѣнсѣлѣ офїціолѣтѣлѣ дїп Фѣгѣрѣшѣ єстє апалогѣ кѣ ачєлѣ, карє с'а датѣ дє кѣтрѣ тóтє офїціолѣтєлє зпѣрєштї сòѣ амєстєкѣтє дїп алтє дїпѣтѣрї, кѣ ачєа дїфєрїндѣ днсѣ, кѣ пє аїрєа с'а шїа адасєлѣ, кѣмкѣ ачєлѣ карє ва шїа пѣтї дѣрєа ла вїстїєрїа азòтрїакѣ, сòѣ карєлє ва днпїндє аѣтòрїѣ снрє а сє скóтє дѣрїлє, такєлє, акчїсєлє, єстє трѣдѣтòрѣ дє патрїѣ; — єарѣ пєрчєпторїї (самєшїї) чєї нòї фѣсєрѣ оупрїдї а прїїмї дєлѣ жѣзїї кòмѣнєлорѣ даждє шїа мѣлѣтѣ, дєкѣтѣ нѣшїаї кѣтѣ с'а хотѣрѣтѣ дє кѣтрѣ комїтѣтѣ а сє пѣтї снрє копєрїрєа лєфїлорѣ шї єпєсєлорѣ локѣлє шї прòвїнціалє, єарѣ шїа шѣлѣтѣ пѣ.

